

ZESPÓŁ KLASZTORNO-PALACOWY W RUDACH RACIBORSKICH

Historia Rud Raciborskich sięga I poł. XIII wieku. Wtedy miała tu powstać pierwsza fundacja klasztorna, która w 1228 roku otrzymała **obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem**. Prawdopodobnie jednak datowanie to jest zbyt wczesne i faktycznie można je przesunąć na ok. 1237 rok. Pierwszy

klasztor nie przetrwał w związku z najazdem tatarskim w 1241 roku. Z początkiem II połowy XIII wieku Cystersi z Jędrzejowa przybyli tu jednak ponownie i w 1252 roku zaczęli budowę klasztoru, który zasiedlili w 1255 roku. Znany jest też dokument fundacji klasztoru z 21 października 1258 roku wydany przez **Władysława Opołskiego** i potwierdzony 16 lat później przez **papieża Grzegorza X**.

Zakon cystersów powstał w 1098 roku we Francji, założony przez mnicha benedyktyńskiego- Roberta z Molesmes – późniejszego świętego. Opuścił on własne opactwo z powodu rozluźnienia reguły zakonnej i postanowił założyć nowy zakon, nawiązujący do pierwotnej surowej reguły św. Benedykta. Nazwa cystersów pochodzi od nazwy **Citeaux** (z łac. Cistercium) – miejscowości koło Dijon we Francji, pierwszej siedziby cystersów.

Pojawienie się cystersów na Śląsku ściśle wiąże się z burzliwymi losami krainy po śmierci polskiego księcia Bolesława Krzywoustego w 1138 roku.

W XIII w. Fundatorzy klasztoru i kościoła, książęta raciborsko – opolscy, podarowali Cystersom w Krakowie obraz Matki Bożej. Z takim obrazem 13 mnichów z Jędrzejowa przyjechało do Rud już 21. 10. 1258 r. Przez wieki przypisano Maryi przedstawianej w tym obrazie tytuł „Pokorna”. Kaplica mariacka to perełka śląskiej sztuki barokowej. Obraz MB Rudzkiej (tak nazywają ją parafianie) wzorowany jest na wizerunku M.B. z rzymskiej Bazyliki Santa Maria Maggiore. Jest tam obraz Matki Bożej – *Salus Populi Romani* tj. opiekunką ludu rzymskiego. **Tu opiekunką ludu śląskiego.**

Cystersi w Rudach szybko rozwijali miejscową gospodarkę i osadnictwo. Zajmowali się sadownictwem, leśnictwem i bartnictwem. W okolicy Rud wybudowali stawy rybne, które zaopatrywały zarówno klasztor, jak i okoliczne wioski. Hodowali także owce, trzodę i bydło.

Kolejny szybki wzrost znaczenia klasztoru rudzkiego przyniósł XVII wiek i rządy opata Andrzeja Emanuela Pospela. Klasztor założył wówczas kuznię, dwa zakłady metalurgiczne i fabrykę drutu. W 1710 powstała w Rudach huta szkła a w 1725 założono tu kuznię miedzi.

W 1810 roku władze pruskie dokonały kasaty klasztoru, a w jego budynkach powstał szpital wojskowy, który funkcjonował tu w latach 1813-1814.

Po I wojnie światowej, dobra książąt raciborskich doświadczyły skutków konfliktów narodowych, których areną stał się Górny Śląsk. W 1921 roku Rudy zajęte zostały przez polskich insurgentów, którzy

zdecydowali się poprzez zbrojne wystąpienie podważyć korzystną dla Niemiec propozycję podziału obszaru plebiscytowego. Zespół pokłasztorny jednak nie ucierpiał. Po podziale dokonanym w 1922 roku Rudy znajdowały się po niemieckiej stronie granicy.

W czasach narodowego socjalizmu rodzina książęca należała do grona arystokratów niechętnych nowemu systemowi. Nie uchroniło jej to przed konsekwencjami polityki Adolfa Hitlera. We wrześniu 1939 książę dziedzic zginął jako żołnierz jednostek pancernych podczas ataku na Polskę. Jego ciało spoczęło w krypcie kościoła w Rudach. Według jednej z wersji wydarzeń to właśnie widok nakrytej wojskową flagą ze swastyką trumny syna książęcej pary miał sprowokować żołnierzy Armii Czerwonej do podpalenia kościoła w styczniu 1945 roku. Wydaje się to jednak mało prawdopodobne, z przekazów mieszkańców wynika bowiem, że flagę usunięto tuż po ceremonii pogrzebowej. Zapewne czerwonoarmiści dokonali podpalenia chcąc zamaskować ślady dokonanego uprzednio rabunku. Pożar zniszczył świątynię i rezydencję. Polskie władze ograniczyły się w latach 1947-50 do zabezpieczenia pogorzeliską. Odrestaurowano jedynie kościół, natomiast pozostałą część kompleksu pozostawiono w stanie wypalonej ruiny. Nowy etap w dziejach zespołu pocysterskiego rozpoczął się wraz z przekazaniem budynków i terenu parku diecezji gliwickiej. Uczynił to w roku 1998 w imieniu skarbu państwa ówczesny wojewoda katowicki. Umożliwiło to podjęcie zakrojonej na szeroką skalę rewitalizacji, której pierwszy etap zakończono w roku 2008. Rok później w odnowionych budynkach dawnego klasztoru rozpoczął działalność Ośrodek Edukacyjno-Formacyjny Diecezji Gliwickiej. Również w 2009 roku papież Benedykt XVI podniósł rudzką świątynię do rangi Bazyliki Mniejszej.